

A kereszténység kialakulása és elterjedése

A kereszténység az 5 világvallás egyike, melynek alapja a Palesztinában kialakult zsidó vallás. A zsidó valláshoz hasonlóan monoteista vallás.

1. A zsidó vallási gyökerek

Palesztina területén a Kr.e. 10. században létezett önálló zsidó királyság (Dávid és Salamon uralkodása), a következő századokat a széttagoztság és az idegen hódítás jellemezte. Az idegen uralom alatt élő zsidóság életében fokozatosan formálódott ki és erősödött meg egyetlen isten, **Jahve kultusza**. Ebben nagy szerepe volt a **prófétáknak (isteni küldöttek)**.

A zsidóság magát **Jahve választott népének tekintette**, akivel szövetséget kötött az ősatyák (Ábrahám és Mózes) idejétől. Az önálló zsidó állam bukása után a zsidóság eltávolodott Jahve tiszteletétől. A próféták az idegen hódítást és az önálló zsidó állam bukását Jahve büntetéseként értelmezték, és a zsidóságot Jahve kultuszához való visszatérésre buzdították. Hirdették azt is, hogy **Dávid nemzetségéből fog születni a Megváltó (Messiás, görög szóval Krisztosz)**, aki vissza fogja állítani az önálló zsidó államot a zsidók királyaként. A próféták mozgalmának köszönhetően alakult ki a **tiszta monoteizmus**, az egyetlen, a világmindenséget alkotó és fenntartó isten hite.

Az idegen elnyomás elől sok zsidó költözött el Palesztinából. A **Palesztinán kívüli zsidó közösségeket nevezük diaszpórának („szétszóródás”)**. A diaszpórában élő zsidó közösségek is megőrizték hitüket, a Biblia görög fordításának köszönhetően pedig (ez a Septuaginta) **más népek is megismerték a zsidó vallást, az egyistenhitet. Ennek később nagy jelentősége lesz a kereszténység elterjedése szempontjából.**

Palesztina a **Kr.e. 1. században római uralom alá került**, provincia (római tartomány) lett. Élén római helytartó állt, aki Palesztina egészét ellenőrzése alatt tartotta. Palesztina egy része fölött formálisan zsidó király is uralkodott (a kereszténység születése idején Heródes), de csak a rómaiak kegyéből.

A zsidók a római uralom idején is követhették egyistenhívő vallásukat. A zsidó valláson belül ekkor már **több irányzatról** beszélhetünk:

- **a farizeusok** a vallási hagyományok megőrzését, ápolását tűzték ki célul, a Tízparancsolat szigorú betartását. A farizeusok közül kerültek ki a rabbik, ők voltak a szertartások vezetői a gyülekezeti helyeken (zsinagógákban).
- **az esszénusok** különös, zárt szektát alkottak, legnagyobb közösségük a Kumrán-magaslat vidékének barlangjaiban élt, vagyonközösségben, szigorú szabályok szerint. Nézeteik szerint a vallás a szív tisztasága, a bűnöktől való eltávolodás. Közéjük tartozott **Keresztelő Szent János** is, aki a megtisztulást jegyében a Jordán folyó vizében keresztelte meg követőit. **Ő hirdette a Megváltó közeli eljövételét, és ő keresztelte meg a kereszténység alapítóját, a názareti Jézust is.** Heródes veszélyesnek ítélte őt, ezért kivégeztette.

2. A kereszténység születése

A kereszténység a messiásvárás légkörében született meg. János még csak jövendölte a Megváltó eljövetelét, **a názáreti Jézus már a megváltást hirdette, magát jelentette ki a Megváltónak.** Életének eseményeit halála után jegyezték le, ezeket **evangéliumoknak** nevezzük: a szó jelentése örömhír, melyek közül négyet az egyház hitelesnek ismert el (Máté, Lukács, Márk, János).

Jézus **valós történelmi személy,** például római történetíróknál találunk rá utalásokat. A júdeai Betlehemben született, **születése a keresztény időszámítás kezdete.** Anyja Mária, apja (nevelőapja) egy József nevű ács volt. József valóban Dávid nemzetségéből származott, ez is erősítette később, hogy Jézust a régóta ígért Messiásnak tekintették. A keresztény hit szerint **Jézus „az emberré vált Isten”.** Alakjában az addig láthatatlan Isten testesült meg, emberi apja ugyanis nem volt („szeplőtlen fogantatás”).

Tanítása szerint közel a végítélet, **az üdvözülés kulcsa pedig az Istenhez méltó élet, ami pedig az Isten és más emberek iránti szeretet jelenti.** Elítélte a kapzsiságot, erőszakot, gyűlöletet. Életével, földi tevékenységével példát mutatott, tapasztalhatóvá tette az a magatartást, amit Isten követelt az emberektől. Első nyilvános tanítása volt a **hegyi beszéd.**

Jézus **12 tanítványával, az apostolokkal** járta Júdea városait. Híveinek száma gyorsan gyarapodott, de ellenségei is voltak. Az evangéliumok **a farizeusokat állítják be fő ellenségként,** akik Jézus tevékenységében veszélyt láttak. Jézus maga is adott alapot a támadásra, leginkább azzal, hogy a Messiásnak nevezte magát, és a farizeusok szerint nem tartotta tiszteletben a zsidó hagyományokat. A farizeusok **istenkáromlással vádolták, és a római helytartónál, Pontius Pilatusnál kieszközölték Jézus halálra ítéletét** arra hivatkozva, hogy Jézus a római uralom ellensége is (minthogy Messiásként ő az, aki a zsidóság számára az idegen uralom alóli felszabadulást hozhatja el).

A keresztény hit szerint Jézus **harmadnapon feltámadt halottaiból,** legyőzte a halált. A feltámadás ténye igazolta követőinek, hogy az általa élt élet a követendő és helyes élet. **Követőit nevezik innentől Krisztus-hívőknek (christiani), azaz keresztényeknek (a névnek nincs köze a kereszténység legfontosabb szimbólumához, a kereszthez!).** A keresztények a Messiást Jézussal azonosítják, míg a hagyományos zsidó vallás követői nem ismerik el Jézust Messiásnak. **A kereszténység itt válik el a zsidó vallástól.**

3. A kereszténység elterjedése

Jézus halála után kisebb közösség szerveződött Jeruzsálemben. Az apostolok vezetésével **az első keresztények Jézus második eljövetelét (a végítélet) várták.** Ha ez így maradt volna, a kereszténység nem válik világvallássá. Vallásuk azonban **az apostolok térítő tevékenységének köszönhetően kilépett a zsidóság köréből** és gyorsan terjedni kezdett. Ebben volt szerepe a Palesztinán kívüli zsidó diaszpórának, hiszen **a diaszpórának köszönhetően más népek számára sem volt már idegen a zsidó monoteizmus.**

A legnagyobb hatású hittérítő **Pál apostol** volt. Pár eredeti neve Saul volt, római polgárként látta meg a napvilágot, farizeus nevelést kapott, azonban csodás körülmények között (látomás a damaszkuszi úton) megtért. Pál működése fordulatot jelentett a kereszténység történetében

új tanításainak köszönhetően. **Pál apostol tette a kereszténységet nyitottá minden ember számára.**

Egyfelől azt tanította, hogy **Jézus nem pusztán a zsidóság megváltója, hanem az egész emberiség megváltója, aki az eredendő bűntől (ősbűn, a paradicsomi véték) szabadította meg az emberiséget „isten bárányaként”.** Jézus áldozata Pál szerint erről szólt, feltámadása, a halál fölötti győzelem is ezt bizonyítja. **Így a keresztény valláshoz bárki csatlakozhat, nem csak zsidók.**

Másik fontos nézete **társadalmi tekintetben nyitotta meg a kereszténységet.** Jézus még elítélte a gazdagságot („könnyebb a tevének átjutni a tű fokán, mint a gazdag embernek üdvözülni”), így az első közösségek tagjai főként a gyámolításra szoruló szegények voltak. Pál szerint nincs szó arról, hogy a gazdagok nem üdvözülhetnek, csak a vagyonukat jó célra kell használniuk. **Így megnyílt a keresztény vallás a vagyonosabb rétegek felé is.**

Pál tanításainak köszönhetően a kereszténység gyorsan terjedt a Római Birodalomban. Számos keresztény közösség jött létre a Földközi-tenger medencéjében, ezek jelentették a kialakuló egyházszerkezet magját. A közösségek élén **felügyelők (püspökök)** álltak, akiknek munkáját **diakónusok és presbiterek** (a közösség idősebb tagjai) segítették. **A nagyobb városokban (Róma, Alexandria, Jeruzsálem) a közösségek vezetőit pátriárkáknak nevezték.** A hagyomány szerint Róma első püspöke Péter apostol volt, a pápákat ezért is nevezik „Szent Péter utódainak”.

4. A kereszténység győzelme

Bár a kereszténység az államhatalom elfogadását hirdette („adjátok meg a császárnak ami a császáré, Istennek ami Istené), **kezdetben gyakoriak voltak a keresztényüldözések.** Az okot a 3. században kialakuló **császárkultusz** jelentette: **Diocletianus császár** megkövetelte a császár isteni tiszteletét, amit a keresztények elutasítottak (korábban a római császárokat csak haláluk után tisztelték istenként).

A kereszténység a **4. században aratott teljes győzelmet.** **Constantinus (Nagy Konstantin)** császár felismerte, hogy a gyenge államhatalomnak nem üldöznie kell a keresztényeket, hanem támaszkodnia rá, és hogy a lassan széthulló birodalomban a keresztény vallás összekötő kapcsolatot jelent. **313-ban a milánói edictumban (rendelet) vallási türelmet hirdetett, szabad vallásgyakorlatot biztosított a birodalomban,** így a keresztények üldözése is véget ért. Constantinus nevéhez fűződik **az első egyetemes zsinat összehívása is 325-ben Niceában,** ahol az alapvető hitelvek (**dogmák**) tisztázására került sor. Itt fogadták el az a dogmát, miszerint Jézus egylényegű az Atyával és a Szentlélekkel, vagyis a **szentháromság tanát** (Atya, Fiú, Szentlélek – teljes Szentháromság). A tan értelmében Jézus nem pusztán isteni személy, hanem egy az atyával, maga is isten.

A 4. század végére a kereszténység már oly mértékben elterjedt a birodalomban, hogy **391-ben Theodosius császár államvallássá tette.** Minden más vallást üldözendőnek nyilvánított, a régi római istenek kultuszát éppúgy, mint a szentháromság tanát tagadó keresztényekét. Előbbieket nevezték pogányoknak, utóbbiakat eretnekeknek.

Keresztelő Szent János és Jézus

Pál apostol látomása a damaszkuszi úton

Pál missziós útjai

Nagy Konstantin császár

